

En sammenlignende vurdering af de tilgængelige lærebøger i dansk lydlære

Af Camilla Søballe Horshund, Rasmus Puggaard-Rode og Henrik Jørgensen

With the aim of supporting teachers of Danish phonetics and phonology, we present a comparative assessment of the available textbooks in these disciplines: *Udtalt: en introduktion til dansk fonetik* (Petersen et al. 2021), *Ny Dansk Fonetik* (Schachtenhaufen 2023), *Rødgrød med Fløde: en lille bog om dansk fonetik* (Grønnum 2007), *Fonetik og Fonologi: almen og dansk* (Grønnum 2005) and *Sprog og Lyd: elementær dansk fonetik* (Heger 1981). Our comparison reveals good introductions to some topics in Danish phonetics and phonology and poor introductions to other topics. In particular, we find it problematic that none of the available textbooks contains a thorough introduction to the acoustics of Danish speech sounds. We conclude that *Fonetik og Fonologi: almen og dansk* presents the most thorough introduction to Danish phonetics and phonology while *Udtalt: en introduktion til dansk fonetik* presents the most pedagogical introduction.

1. Introduktion

I denne artikel giver vi en sammenlignende vurdering af de tilgængelige lærebøger i dansk lydlære. Vi bruger begrebet 'lydlære' som en samlebetegnelse for disciplinerne *fonetik* og *fonologi*, da vi ikke mener at fonetik og fonologi med rimelighed kan studeres uafhængigt af hinanden. Med Grønnums ord (2005: 207): Selvom det kan

se ud som om fonetikken og fonologien dækkede hver deres autonome område inden for lingvistikken, er der snarere – eller bør der være – tale om en vekselvirkning og et samarbejde mellem fonetiker og fonologer. Fonetiske undersøgelser der helt bortser fra lydenes funktion i kommunikationsprocessen, bliver let perspektivløse, og fonologiske teorier uden empirisk fundering i lydenes fysiske egenskaber bliver let til luftig spekulation og tom formalisme.

Så vidt vi er orienteret, undervises der i lydlære ved alle landets universiteter på danskuddannelserne, men omfanget og dybden varierer temmelig meget. Det samme gælder lingvistikuddannelserne, hvor lydlære ganske vist står centralt, men lige præcis *dansk* lydlære gør ikke nødvendigvis. Derudover undervises kommende audiologopæder og lærere i dansk som

andetsprog for voksne også i emnet. Fokus er her mere professionsspecifikt, men også her varierer indlæringsdybden temmelig meget. Hvis man læser ældre studieordninger, er det tydeligt at fagets omfang og dybde er svundet betydeligt ind i de seneste 30-40 år. Det kan man beklage; de fonetiske og fonologiske problemer i dansk er specielle og meget omfattende, og de krydres af at dansk retskrivning kun i begrænset omfang svarer til udtalen. Indsigt i fonetiske og fonologiske problemer burde derfor være et væsentligt arbejdsredskab overalt hvor personer med dansk som første- eller andetsprog skal lære at stave, men sådan er det altså ikke. Børnene lærer jo stort set at læse alligevel, så ingen bekymrer sig.

I denne oversigt giver vi en sammenlignende vurdering af følgende fem lærebøger i dansk lydlære, Petersen et al.'s *Udtalt: en introduktion til dansk fonetik (Udtalt)* (2021), Schachtenhaufens *Ny Dansk Fonetik (NDF)* (2023), Grønnums *Rødgrød med Fløde: en lille bog om dansk fonetik (RmF)* (2007) og *Fonetik og Fonologi: almen og dansk (F&F)* (2005) samt Hegers *Sprog og Lyd: elementær dansk fonetik (S&L)* (1981). Sidstnævnte er dog kun kommet med fordi den blev udgivet som uændret genoptryk i 2022. Til gengæld har vi ikke medtaget Pedersen (1996), dels pga. det beskedne omfang, dels fordi den indgår i en lærebog til gymnasiet. Ideen med vores vurdering er at universitetslærere der skal tage faget op, kan få en støtte til at gøre det. Vi behandler først det faglige indhold (afsnit 2) og derefter de didaktiske valg (afsnit 3).

De fleste af bøgerne er blevet individuelt fagligt anmeldt, men ingen af disse anmeldelser er direkte sammenlignende. *Udtalt* og *NDF* er begge blevet anmeldt af Grønnum (2022, 2023). Anmeldelsen af *Udtalt* er overvejende positiv, om end den kritiserer bogen for at være for overfladisk på visse vigtige punkter. Anmeldelsen af *NDF* er noget mindre positiv, og særligt lydskriftstandarden og behandlingen af stød kritiseres hårdt af Grønnum. *RmF* blev ved udgivelsen meget positivt anmeldt af Hans Basbøll (2007), som særligt fremhæver at bogen har stor succes med at præsentere kompliceret stof didaktisk og kortfattet. Første udgave af *F&F* blev helt ekstraordinært anmeldt på engelsk i en længere tekst af Jørgen Rischel (2000), som særligt debatterer tilgangen til fonologisk analyse og tilgangen til fonemet som teoretisk værktøj. Det er en usædvanlig anmeldelse af en dansk lærebog, men som Rischel selv skriver, så er *F&F* omfangsrig og dybdegående nok til at en sådan diskussion af de teoretiske bidrag sagtens kan forsvares. Rischel kritiserer *F&F* for slet ikke at fokusere på akustisk fonetik, men det er altså en mangel som i nogen grad er blevet korrigeret i bogens seneste udgave. Det er muligt at *S&L* blev

anmeldt ved dens oprindelige udgivelse, men der foreligger ingen faglige anmeldelser af den nylige genudgivelse.

Ud over de egentlige lærebøger, er der en række systematiske fremstillinger af sprogets lydige side som kan være givende læsning for lærere i faget. Vi tænker her på Hans Basbølls (2005) meget dybtgående analyse af dansk fonologi, der er alt for omfattende og teoretisk tung til at være brugbar som undervisningsmateriale, samt Andersen og Hjelmslev (1954) og Fischer-Jørgensen (1962), to nyttige oversigter over almen fonetik. Hvis man vil vide mere om udforskningen af dansk lydlære i et historisk perspektiv, giver Basbøll (2016) et grundigt overblik.

2. Fagligt indhold

De fem bøger som vi behandler her, beskriver alle en variant af københavnsk, men *NDF* beskriver en noget yngre variant end de andre, nemlig den variant der tales af den typiske studerende anno 2023, mens *RmF* tager udgangspunkt i Grønnums egen udtale, *F&F* beskriver udtalen hos voksne født omkring 1985, og *Udtalt* beskriver udtalen hos voksne født mellem 1960 og 1980. *S&L* beskriver på papiret yngre rigsdansk (aka københavnsk), men de der var yngre i 1981 (hvor bogen udkom) eller i 1974-1975 (hvor forløberne udkom), er ikke yngre i dag.

I det følgende præsenterer vi vores vurdering af hvordan de fem bøger behandler følgende centrale emneområder: artikulation, akustik, lydskrift, variation, fonologi, sammenhængende tale, forholdet mellem lyd og skrift, fremmedord samt anvendt fonetik. Emneområderne artikulation, akustik, lydskrift, variation og fonologi behandler vi særskilt for prosodi, konsonanter og vokaler. Denne underinddeling benytter vi ikke for de resterende emneområder.

2.1. Artikulation

Artikulatorisk fonetik fylder meget i alle fremstillinger, men fokus og tilgang varierer en del. Der er en kort men god gennemgang af taleorganerne i *Udtalt*, som også fint illustrerer taleorganernes stilling i mange forskellige lyde. *S&L* har en lignende gennemgang, omend kortere, men der er også mange fine, rimeligt detaljerede illustrationer af taleorganernes stilling i forskellige lyde. Gennemgangen i *NDF* er noget kortere og noget mere bundet op på strukturen af det internationale fonetiske alfabet (IPA); denne gen-

nemgang er ikke illustreret. *RmF* samt *F&F* giver en meget informations- og terminologitæt gennemgang af taleorganerne og deres bevægelser. Fremstillingen i *RmF* savner figurer der illustrerer de forskellige talelydstyper, mens fremstillingen i *F&F* indeholder en række illustrative figurer. Særligt bemærkelsesværdigt er det at *F&F* ikke giver en samlet fremstilling af de danske talelydes artikulation, men derimod en systematisk og grundig *almen* beskrivelse af artikulation. Beskrivelsen af de danske talelydes artikulation skal findes i denne almene fremstilling. Der er bestemt fordele ved at sætte dansk ind i en global kontekst, og de komparative elementer tjener til at tydeliggøre særlige træk ved danske talelyde, men vi savner en samlet fremstilling af de danske talelyde. De relevante kapitler er lange, og omtale af dansk er ikke markeret typografisk eller på anden måde, så man er som læser tvunget til at skimme de relevante kapitler fra ende til anden for at samle informationen om de danske talelyde sammen (eller man må søge på ordet 'dansk', hvis man er så heldig at ligge inde med e-bogsversionen).

Prosodiens artikulation

Strubens og stemmelæbernes anatomi og fysiologi behandles meget grundigt i *F&F*, og der er også fine omend meget kortere beskrivelser i *RmF*, *Udtalt* og *S&L*. Selvom fokus med behandlingen i *F&F* ikke er specifikt dansk, må beskrivelserne af hvordan tonehøjde manipuleres også antages at passe for dansk. I *NDF* behandles stemmelæberne kun helt kort i afsnittet om taleorganerne. Alle bøgerne har behandlinger af stødets artikulation, omend med meget forskellig detaljegrad.

Konsonanternes artikulation

Konsonanternes artikulation behandles grundigt i alle fem bøger, men tilgangen varierer betydeligt. Dette ses særligt i valg af konsonantskema. *NDF*'s gennemgang er bygget op omkring IPA's konsonantskema, mens de andre bøger opstiller alternative konsonantskemaer. Ingen af de fire alternative skemaer er ens, men fælles for dem er at distinktionen mellem obstruenter og sonoranter er central. Der er dog stor forskel på hvordan denne distinktion fremstilles. I *RmF* og *F&F* er det fonologiske skel mellem sonoranter og obstruenter centralt, mens distinktionen i *Udtalt* og *S&L* beror på fonetiske egenskaber ved de forskellige lydtyper. Vi finder det bedst at benytte IPA's konsonantskema af to grunde: 1) det er et rent fonetisk skema der beskriver artikulation uden reference til teoretiske kategorier såsom sonoranter og obstruenter, og 2) det er den internationale standard, og grundigt kendskab til denne er derfor central hvis man får

brug for at sætte sig ind i andre sprogs udtale eller læse fremstillinger om dansk skrevet af forskere uden for Danmark. Dermed ikke sagt at man ikke med fordel kan reducere kompleksiteten ved at fokusere på de rækker og kolonner i IPA's konsonantskema der er relevante for det sprog man underviser i. Dette er netop hvad *Udtalt* gør.

En række danske konsonanternes artikulationsmåde placeres forskelligt i de fem bøger. Vi vil ikke her gennemgå alle disse, men blot pointere at vi foretrækker at konsonanter kategoriseres fonetisk ud fra deres mest typiske artikulation før de eventuelt kategoriseres på en anden måde af fonologiske grunde. Derfor er vi glade for at se at alle på nær *S&L* kategoriserer danske v- og r-lyde i forlyd [v ʁ] som approksimanter, da det er vores opfattelse at dette netop er de mest typiske udtaler.

Vokalernes artikulation

S&L's beskrivelse af vokaler bygger på velprøvede redskaber, primært Jones' vokaldiagram, og rummer egentlig ingen overraskende detaljer. Beskrivelsen er præget af et solidt gehør, og der registreres adskilligt som også de senere lærebøger har noteret sig. I *F&F* gives der en omfattende og grundig indføring i vokalernes artikulation. Afsnittet giver et grundigt billede af forholdene i dansk og kontrasterer forholdene med en lang række forhold i andre sprog. Til gengæld indskrænkes vokalbeskrivelsen i *RmF* stort set til en gennemgang af vokaldiagrammet med omfattende brug af figurer der illustrerer samspillet med det fysiologiske uden dog at gå i detaljer. I *Udtalt* benyttes stort set samme tilgang, mens *NDF* kun beskriver vokalernes artikulation ganske kort og helt uden brug af figurer, noget der ellers kunne have lettet forståelsen af stoffet.

Alle bøgerne nævner diftonger og betoner forholdet mellem fuld vokaler og det der traditionelt kaldes halv vokaler. Kun *F&F* indeholder en mere omfattende diskussion af dette emne og går samtidig videre til at diskutere spørgsmål om trif- og quadriftonger, et emne der er relevant for forståelsen af en del specialiteter i dansk udtale (selv om emnet tit behandles meget overfladisk i introduktioner).

2.2. Akustik

Fremstillingen af akustisk fonetik er stærkt begrænset i alle fem bøger, og vi må desværre konkludere at der ikke findes en grundig introduktion til danske talelydes akustik. *Udtalt* udmærker sig ved at introducere lydbehandlingsprogrammet *Praat*, programmet der én gang for alle gjorde

den akustiske del af instrumentalfonetikken til hver mands eje, hvor det før krævede et omfattende apparatur af Storm P.-agtige maskiner. Sofistikkeret akustisk analyse er nu frit tilgængeligt for enhver med en bærbar computer, og det er derfor nok den gren af fonetikken som er lettest at gå til i praksis, og derfor også oplagt for studerende at bruge i fx emneopgaver eller bacheloropgaver.

Prosodiens akustik

Der er fine beskrivelser af grundtonens akustik i *F&F* og i *Udtalt*, herunder også af hvordan grundtone hænger sammen med stemmelæbernes fysiologi og anatomi samt hvordan grundtonekurver skal læses. Tonegangen i dansk illustreres med konkrete grundtonekurver i *F&F*, *RmF* og *Udtalt*. Alle bøgerne har en kort beskrivelse af stødets akustik, og alle på nær *Udtalt* og *RmF* har illustrationer af lydbølger i ord med og uden stød. Kun *F&F* giver et egentligt forsøg på at beskrive trykkets komplicerede akustik, og beskrivelsen er generel og ikke specifikt fokuseret på dansk.

Konsonanternes akustik

En grundig indføring i de danske konsonanternes akustik skal man lede længe efter. *Udtalts* gennemgang af akustik er stærkt fokuseret på vokaler, men lidt konsonantal akustik har dog sneget sig ind: Lukke og aspiration i [t] beskrives, og det nævnes kort at sonoranter har formanter ligestemte vokaler. *F&F* gennemgår systematisk de forskellige konsonanttypers akustik, men eksemplerne er almene – ikke danske. *RmF*, *NDF* og *S&L* behandler slet ikke konsonanternes akustik.

Vokalernes akustik

Vokalernes akustik bliver ikke behandlet i *RmF*, *NDF* og *S&L*. Emnet diskuteres kort men pædagogisk dækkende i *Udtalt*. *F&F* giver ligeledes en kort introduktion til emnet. Den er meget stofrig, men tyngden opnås i høj grad på bekostning af tilgængeligheden.

2.3. Lydskrift

Lydskrift spiller en central rolle i alle fremstillinger, men perspektivet varierer en del. *S&L* bruger som den eneste Dania. Hegers faible for Dania, som allerede dengang i 1970'erne var på vej ud (Eli Fischer-Jørgensen og Poul Andersen var mere eller mindre gået over til IPA allerede i 1950'erne), forsvares med disse to argumenter: dels er den intuitivt tydeligere for dan-

skere (fordi den ligner retskrivningen en del), dels er den ikke befængt med teori. Heger forudser på den baggrund at der ikke er nogen udsigt til at IPA nogensinde skulle udkonkurrere nationale systemer som Dania med baggrund i argumentet om at »Danias lydskrift er som et skræddersyet sæt tøj; IPA er som et konfektionssyet – der skal tilpasning til« (Heger 1981: 147). Det bemærkes dog at Danias tegn er defineret omkring år 1900, og at tegnene har ændret værdi siden fordi udtalen af de ord de er defineret ved, har ændret værdi, hvilket betyder at tegnenes artikulatoriske definition ikke altid passer sammen med de ords udtale de er defineret ved. Det lyder således unægtelig som om Heger alligevel anerkender at det er nødvendigt med en form for tilpasning når man bruger Dania.

NDF har et stort fokus på lydskrift og præsenterer alle emner i lyset af de tilhørende lydskriftsmæssige konsekvenser og overvejelser. Som den eneste redegør *NDF* for historien bag de forskellige lydskriftssystemer der har været brugt og bliver brugt i en dansk sammenhæng samt for alternative notationer og fortolkninger, og argumenterer derigennem for bogens valg. *NDF* skiller sig desuden ud ved at bruge IPA uden særlige danske modifikationer og ved at forholde sig dogmatisk til IPA i alle sammenhænge. Bred og snæver transskription defineres fx inden for IPA's rammer, hvor bred IPA svarer til fonemskrift og skrives mellem skråstreger //, mens der inden for snæver IPA, som skrives inden for klammer [], skelnes mellem allofonisk notation og impressionistisk notation. Bemærk dog Juuls (2024) kritik, som argumenterer imod både forestillingen om at *NDF* undgår danske modifikationer og imod ideen om at det skulle være et primært formål med lydskrift at stemme præcist overens med IPA's retningslinjer.

De resterende tre bøger anvender modifieret IPA, men kun *Udtalt* forklarer sine modifikationer. *Udtalt* sammenligner desuden sine tilpasninger med DDO's tilpasninger. Hvor *Udtalt* lydskriver på ét niveau, grov lydskrift, anvender *F&F* og *RmF* fonemskrift og halvfin lydskrift. I *F&F* introduceres desuden også grov lydskrift og fin lydskrift.

Lydskrivning af prosodi

NDF skiller sig klart ud fra de andre bøger når det kommer til lydskriften af prosodi. Alle bøgerne lydskriver konsekvent stød; *S&L* med Dania-symbolet ['] og *F&F*, *RmF* og *Udtalt* med det sædvanlige opløftede symbol for et glottalt lukke [ʔ]. Schachtenhaufen argumenterer i *NDF* imod brugen af [ʔ], da dette tegn egentlig betegner stemmebåndslukke (stød er i nyere udtale kun et delvist lukke, sml. Brink 2018: 229). Han foreslår i ste-

det brugen af $\underset{\sim}$, som er det officielle symbol for knirkestemme. Han bruger også begrebet ‘creaky voice’ i stedet for stød, da han mener at begreberne ‘stød’ og ‘tryk’ er for svære at finde rundt i. (Faktisk har Heger samme pointe i *S&L*, men han vælger dog alligevel at bruge termen ‘stød’). Argumentet imod [ʔ]-notationen er i og for sig fint, givet Schachtenhaufens dogmatiske fokus på brug af officielle IPA-tegn, men der argumenteres ikke grundigt for at knirkestemme er en dækkende beskrivelse af stød.

S&L skelner mellem tre niveauer af tryk, nemlig hovedtryk [ˈ], bitryk [ˌ] og svagtryk [◌], omend tryk som regel ignoreres i bogens lydskrivninger. Alle de andre bøger affejer ideen om at det er nødvendigt at lydskrive mere end to niveauer af tryk: trykstærk, som markeres med [ˈ] foran den trykstærke stavelse, og tryksvag, som ikke markeres. *NDF* skiller sig her igen ud, da det her præsenteres som overvejende unødvendigt at transskribere tryk (som i *NDF* kaldes ‘betoning’) overhovedet. Iflg. *NDF*’s lydskriftskonventioner er der nemlig meget få ord som er adskilt udelukkende af tryk, i høj grad fordi der i stedet bruges andre symboler til nogle tryksvage vokaler, netop /ɪ ʊ/ hvor andre bøger nok ville have brugt [i u]; se fx ordene *tekniker*, *teknikker*, der efter *NDF*’s lydskrift adskilles ved at anden stavelse har /ɪ/ i *tekniker* og /i/ i *teknikker*. Det åbner for en hønen-og-ægget-diskussion: Kan vi undlade tryk fordi der alligevel er vokalforskelle, eller er vokalforskellene faktisk forudsigelige ud fra det manglende tryk?

Alle bøgerne noterer vokallængde med [ː], undtagen *S&L* der anvender det konventionelle Dania-tegn [ˑ]. Alle bøger på nær *NDF* noterer om konsonanter er stavelsesbærende med [ˑ], og alle bøger på nær *NDF* noterer halvvokaler der ikke er stavelsesbærende med [ˑ]. Også her er der et skel mellem *S&L* og *NDF* på hver sin side, med de tre resterende bøger i midten. *S&L* behandler slet og ret korte og lange vokaler som helt forskellige kategorier, mens de andre bøger behandler længde som et prosodisk træk, hvor særligt *NDF* argumenterer for at længde knytter sig til stavelsen og ikke direkte til den forlængede vokal. *S&L* behandler også stavelsesbærende og ikke-stavelsesbærende konsonanter som helt forskellige kategorier, mens *NDF* behandler syllabicitet som et emergent træk, der ikke behøves at noteres i lydskriften.

Lydskrivning af konsonanter

Den største forskel i lydskrivningen af konsonanter på tværs af de fem bøger skal findes i lydskrivningen af lukkelydene. *Udtalt* og *S&L* bruger [p t k b d g], *F&F* og *RmF* bruger [p^h t^s k^h b̥ d̥ ɡ̊] i halvfîn lydskrift samt /p t k b d g/ i fonemskrift, og *NDF* bruger /p^h ts k^h p t k/. Puggaard-Rode (2024)

diskuterer fordele og ulemper ved de to konventioner i lyset af tidligere forskning og international praksis. Her vil vi blot påpege at brugen af [p^h t^h k^h b̥ d̥ g̥] skaber en illusion af at der er to fonetiske forskelle på de to serier, hvilket ikke stemmer overens med den artikulatoriske beskrivelse i *F&F* og *RmF*.

Derudover er der variation i lydskrivningen af det bløde d samt v- og r-lyde i forlyd. Alle på nær *NDF* lydskriver det bløde d med [ð] selvom ingen af dem betragter lyden som en frikativ eller som dental. I *NDF* lydskrives det bløde d med /ɣ/, som en vokal, og lyden behandles sammen med vokalerne. Det er nok et fremskridt at det bløde d ikke lydskrives som en konsonant, men de første resultater fra en igangværende undersøgelse om det bløde d's udtale tyder ikke på at der er tale om en mellemhøj bagtungevokal, som /ɣ/ angiver (Puggaard-Rode, Burroni & Block 2024). Distinktionen mellem frikativer og approksimanter slår slet ikke igennem i lydskrivningen af v- og r-lyde i forlyd, der transskriberes [v ʁ] i *RmF*, *F&F*, *NDF* samt *Udtalt* selvom ingen af disse betragter de to lyde som frikativer. Særligt interessant er det at observere Schactenhaufens argumentation for disse valg, som falder ud til to sider for disse to lyde. Han argumenterer for /v/ frem for det mere præcise /ʋ/, da v er et latinsk bogstav og derfor lettere at notere, mens han forkaster /r/ til fordel for /ʁ/ for at skabe afstand til skriftens r.

Som et lille kuriosum skal det nævnes at Heger, trods sin præference for Dania, argumenterer for brugen af IPA-notationen for ustemte sonoranter, eksempelvis [m̥ n̥ l̥], i stedet for Danias antikvategn, eksempelvis [mnl], der adskiller sig fra Danias almindelige tegn, så som [mnl], ved ikke at være kursiverede. Argumentet for IPA-notationen er at den er lettere at skelne i håndskrift.

Lydskrivning af vokaler

Beskrivelsen af de danske vokaler byder alle der vil gøre forsøget med IPA, en stor udfordring: Dansk har fire distinktive åbningsgrader klemte inde på det forholdsvis korte stræk mellem kardinalvokal 1 og kardinalvokal 3. Der er almindelig enighed blandt danske fonetikere fra Heger og frem (fx Heger 1981: 86, Kristensen og Brink 1986: 23, Grønnum 1995) om at den lange a-lyd i *hade*, *klage* og *bane* er kardinalvokal 3, og derefter skal der anbringes tre åbningsgrader ovenfor, som vi her provisorisk vil kalde /i/, /e/ og /æ/. Problemet er nu hvordan disse lyde noteres i IPA, hvis man samtidig vil undgå at bruge diakritiske tegn.

Den løsning der benyttes af alle, er at inddrage tegnet [æ], der som IPA-tegn betegner en lyd mellem kardinalvokal 3 og 4, men som i disse opstillinger gør tjeneste som tegn for kardinalvokal 3. Til gengæld bruges IPA-tegnet for kardinalvokal 3 som tegn for kardinalvokal 2, som det fremgår af både *F&F* og *Udtalt*. Det uhensigtsmæssige ved denne løsning er at dansk på den måde kommer til at adskille sig mindre end ønskeligt i transskriptionen fra de vigtige nabosprog svensk, norsk og tysk. Da denne type sammenligninger, samt sammenligninger med ældre danske sprogrtrin, er hyppige opgaver, både i undervisningen i fonetik og fonologi og i forskellige andre typer af undervisning, er det ret uheldigt at anvende den for åbne variant. Man er nok nødt til at forlige sig med diakritika hvis man vil bruge IPA fornuftigt på de danske vokaler, se fx Basbøll og Wagners dansk-tyske sammenlignende fonologi (1985).

For di *S&L* bruger Danias lydskrift, er der ikke umiddelbart nogen kontroversielle notationsproblemer af den her diskuterede type. Problemet ligger, som antydnet ovenfor, i selve brugen af Dania.

2.4. Variation

Alle bøger gør opmærksom på variationsforholdene, men detaljemængden er stærkt varierende. *NDF* skiller sig ud ved udelukkende at behandle variation i de tilfælde hvor det har relevans for transskriptionen. I alle de andre bøger tildeles variation egenrelevans med separate kapitler om emnet. *RmF* og *F&F* behandler variation mellem generationerne i et særskilt afsnit om nyere udvikling og inddrager desuden variation i de tilfælde hvor det har relevans for den fonologiske analyse. *Udtalt* samt *S&L* behandler variation baseret på geografi og alder, og *Udtalt* behandler desuden variation baseret på sociale forhold, herunder multietnolekt, samt inddrager variation i forklaringen af fri allofoni. På mange måder har denne tilgang, hvor system og variation behandles stærkt adskilt, den indirekte effekt at forestillingen om en homogen og monolitisk udtale opretholdes.

Variation i prosodi

Kun *Udtalt* beskriver variation i stød i nogen detaljegrad, selvom emnet også kommer op meget kort i alle de andre bøger. Beskrivelsen i *Udtalt* er relativt fyldestgørende og velillustreret, omend nogle af beskrivelserne synes at være temmelig forældede; ord som *hals* og *kant* beskrives som værende overvejende uden stød vest for Storebælt, hvilket ikke lyder be-

kendt for de to medlemmer af forfattergruppen der er vokset op forskellige steder i det vestlige Jylland.

F&F, *RmF* og *Udtalt* går alle i detaljer med regional variation i tonegang og trykgrupper, og variation fremhæves særligt i *Udtalt* helt i starten af beskrivelsen af dansk intonation. *Udtalt* beskriver også nyere variation på andre prosodiske parametre, særligt rytme i københavnsk multietnolekt.

Variation i konsonanter

Variation og udvikling i det bløde d (herunder bortfald i visse positioner) samt det nu næsten uddøde bløde g behandles i større eller mindre detaljeringsgrad i alle bøger med separate variationskapitler. Desuden behandles variation i /t r/ i *Udtalt* samt i *F&F*.

Variation i vokaler

F&F og *RmF* leverer en omhyggelig gennemgang af en række nyere udviklinger i distributionen af vokallængde samt vokalkvaliteten i r-kontekst og en række andre positioner. *Udtalt* behandler især variationen i /a/, /ɑ/ og /ɔ/, mens *S&L* har fokus på de københavnske a-lyde.

2.5. Fonologi

Fonologi behandles i meget varierende grad i de fem bøger. *Udtalt* behandler hovedsageligt fonologi på et principielt plan; der introduceres til fonemer og allofoner, minimalpar mv., men en samlet fonologisk analyse af dansk præsenteres ikke. *NDF* lægger ud med at præsentere fonologi som fonemanalyse, og bogens generelle fokus er på overfladekontraster. I bogens sidste kapitel introduceres så underliggende fonemer og fonologiske regler. Underliggende fonemer præsenteres som abstrakte størrelser som udledes på baggrund af distribution, og som derefter valideres på baggrund af ortografi og sproghistorie. Da sprogbrugere generelt ikke er bekendte med sproghistorien (fx Linell 1979: 4), finder vi denne tilgang problematisk. Ligeledes defineres valide fonologiske regler som naturlige regler der enten afspejler sproghistorien eller virker plausible. Kapitlet afsluttes med nogle overvejelser om overfladefonemernes og de underliggendes fonemers psykologiske realitet (her kognitiv fonologi), og det konkluderes at de psykologisk reelle enheder nok ligger et sted mellem de to typer.

RmF's behandling af fonologi er centreret omkring fonemanalysen. Fone mbegrebet introduceres i forbindelse med lydskrift, da bogen behand-

ler fonemskrift samt halvfin lydskrift. Fonemer omtales som abstrakte, underliggende størrelser der fungerer som fællesnævner for lyde der er artikulatorisk beslægtede, distinktive og som optræder i komplementær distribution. Bogen leverer en fonemanalyse for både vokaler og konsonanter.

F&F er den eneste bog med ordet ‘fonologi’ i titlen, og *F&F* leverer også klart den grundigste behandling af dansk fonologi med næsten 200 sider om emnet. Styrken i fremstillingen ligger i diskussionen af konkurrerende tolkninger og tilgange i konteksten af det danske lydssystem. Herved fremkommer en række centrale nuancer i det danske lydssystem samtidig med at der introduceres til fonologiens metoder og argumentationsformer. Bogen leverer således en gennemargumenteret fonemanalyse for både vokaler og konsonanter.

S&L skelner mellem det almene fonetiske (lydlige) synspunkt og det dansksproglige synspunkt. Førstnævnte ser ud til at dække fonetikens tre grene (artikulation, akustik og perception) samt fonologi (det Heger præsenterer som ‘hjernen’), mens sidstnævnte ser ud til at dække dansk fonologi fra en mere strukturel vinkel med fokus på fonotaks og alternation. Distinktionen mellem de to synspunkter virker mærkelig, og det er uklart hvad den bidrager med. *S&L*’s noget diffuse tilgang til teori skal ses i lyset af at bogen er blevet til som en del af det oprør som Jørn Lund, Lars Brink og Steffen Heger iværksatte mod de strukturelt skolede professorer der beherskede scenen omkring 1965. Oprøret førte til betydelige faglige resultater, som fx. Brink og Lunds *Dansk rigsmål* (1975) og *Den store danske udtaleordbog* (Brink m.fl. 1991). Et langt stykke hen ad vejen falder gruppens ledende tanke om at man klart kan se hvordan tingene ‘er’, hvis man bare tager teoribrillerne af, forbavsende godt i tråd med 1970’ernes ånd. I den forstand repræsenterer deres tilgang en tilbagevenden til en præstrukturalistisk tilgang, og gruppens bedste teorikender, Lars Brink, har selv pointeret dette (Brink 2011, sml. Basbøll 1989). Samtidig, og det er dér hvor *S&L* nok har sin største svaghed, anvender bogen selv strukturelt inspirerede synspunkter i stor stil. Brugen af kommutation er nok bogens vigtigste redskab, men fx opdelingen mellem fuldvokaler, svagtryksvokaler og halvvokaler er bygget på distributionelle og funktionelle synspunkter der smager forbavsende meget af strukturel tænkning.

Prosodiens fonologi

Alle bøgerne behandler stødets fonologi, dvs. de opsætter nogle regler for stødets forekomst, omend behandlingen i *S&L* er meget kort

og overfladisk. Beskrivelsen af stødets forekomst er væsentligt mere detaljeret i *NDF* end i *Udtalt*. Dog bliver den teoretiske baggrund for stødbasis (dvs. hvad der skal til før en stavelse kan have stød) beskrevet kort og koncist i *Udtalt* og bliver ikke rigtig beskrevet i *NDF*. Både *F&F* og (i lavere grad) *RmF* beskriver reglerne for stødets forekomst meget mere detaljeret, og med meget mere teoretisk dybde end de andre bøger; beskrivelserne er baseret på en simplificeret udgave af Basbølls (2003, 2005) *ikke-stød-model*, og de deler ligesom Basbøll ord op i en lang række nummererede grupper alt efter deres fonologiske opførsel. Beskrivelsen bliver i begge tilfælde meget kompleks og ikke nødvendigvis særlig pædagogisk.

Trykplacering behandles også i alle bøgerne, både i enkeltord, sammensatte ord, og i syntaktisk sammenhæng. Beskrivelsen i *Udtalt* er temmelig kort og overfladisk i forhold til andre bøger, mens beskrivelserne i *NDF*, *RmF* og særligt *F&F* er meget mere detaljerede.

Alle bøgerne behandler fonotaks i en fin detaljegrad, og alle på nær *S&L* skriver om schwa-assimilation. I *NDF* behandles schwa-assimilation i et separat kapitel om syllabicitet. Den egentlige fonologiske analyse er en smule forvirrende her; det beskrives som om der kan veksles frit mellem former som /mɔ:lə ~ mɔ:l/ i udtalen af ord som *måle*, men det kommenteres ikke hvordan den slags variation vil påvirke den underliggende repræsentation af den slags ord. Langt de fleste fonologiske teorier ville kræve én underliggende repræsentation som bruges til at udlede andre former af ordet, men i *NDF* ser det ud som om flere underliggende repræsentationer af samme ord er acceptable; bogen kommer ikke ind på hvilke fonologiske konsekvenser denne noget atypiske notation har. I *Udtalt*, *F&F* og *RmF* behandles schwa-assimilation i beskrivelsen af sammenhængende tale, hvilket nok er en anelse uheldigt, da schwa-assimilation synes at være en obligatorisk proces der som regel også påvirker tydelig udtale af enkeltord.

Beskrivelserne af intonation er overvejende fonologisk orienterede i alle bøger hvor det behandles, i den forstand at beskrivelserne kommer ind på hvordan forskellige former (intonationskurver) bruges systematisk til forskellige grammatiske og pragmatiske formål. Der er en fin kort beskrivelse af tonegang i *Udtalt* og noget længere og mere detaljerede beskrivelser i både *F&F* og *RmF* som bygger på Grønnums omfattende forskning på området (se fx Grønnum 1992). Hverken *S&L* eller *NDF* behandler intonation overhovedet, hvilket må siges at være meget uheldigt.

Konsonanternes fonologi

En grundig diskussion af konsonanternes fonologi finder man i *F&F*, der indeholder diskussioner af tolkningen af $[p^h t^s k^h ɛ \eta]$ samt konsonantgradering og fraværet af en final aspirationsmodsatning. Særligt diskussionen af klusilerne og de lyde der kobles sammen med dem fonologisk er interessant og lærerig. Grønnum diskuterer fordele og ulemper ved en strukturalistisk versus en morfologisk baseret analyse og udpeger sidstnævnte som vinder. Diskussionen er grundig og kommer omkring mange principielle overvejelser om hvad fonologisk analyse er og bør være. Den morfologisk baserede analyse som Grønnum argumenterer for kendes også fra Rischel (1970) og Basbøll (2005). I *RmF* dropper Grønnum sin morfologisk baserede /g/-analyse fra *F&F* og kobler alle forekomster af finalt $[ɣ _]$ til henholdsvis /v j/ (hvilket er i overensstemmelse med vores mere fonetisk orienterede analyse, se Horslund et al. 2021 og 2022). Grønnum forklarer desværre ikke sine bevæggrunde for denne ændring i analysen. *NDF* fokuserer generelt på overfladekontraster, men de underliggende konsonantfonemer der opstilles, følger den traditionelle analyse som i *F&F*.

Udtalts konsonantkapitel lægger ud med at påpege defekte distributioner i det danske konsonantinventar uden dog at behandle emnet videre udover at sammenkoble henholdsvis $[v _]$, $[ɣ _]$ samt $[j _]$ i gennemgangen af enkeltlydene der ellers har fokus på artikulation. Klusilernes finale manifestation berøres stort set ikke, og det berøres ikke om $[\delta]$ skal kobles til andre lyde.

F&F, *RmF*, *NDF* og *Udtalt* behandler alle $[\epsilon]$ og $[\eta]$ som konsonantsekvenserne /sj/ og /ng/. Disse fire bøger rummer desuden alle en gennemgang af danske konsonantklynger. Særlig grundig er gennemgangen i *RmF* der har en udtømmende oversigt over danske konsonantklynger i forskellige positioner, herunder i betonedede og ubetonede stavelser.

S&L's eksempler i fonemanalysekapitlet rummer kun et enkelt konsonanteksempel der mere tjener til at illustrere fænomenet frie allofoner end som fonologisk analyse af danske konsonanter.

Vokalernes fonologi

Bøgernes analyser af vokalsystemet når frem til meget forskellige løsninger med hensyn til antallet af vokalfonemer. Den snævrreste analyse præsterer Grønnum, der i begge fremstillinger får antallet skåret ned til ti vokalfonemer, et antal der også findes i adskillige ældre fremstillinger. Det vil føre for vidt at gå ind i en diskussion af denne analyse her, men

der kan rejses adskillige indvendinger imod den. Den bygger primært på alternationer mellem vokaler der analyseres som betinget af morfologiske processer, især vekslen +/- /r/, men i det omfang hvor /r/ er forsvundet i nyere udtale, er analysen ikke mulig at opretholde. Det betyder på den anden side ikke at alle distributionelle huller som man kan se af *F&F*'s omhyggelige fremstilling, er fyldt ud, tværtimod findes en hel del af de komplementære distributioner endnu. Dansk befinder sig tydeligvis i et vadedsted hvor antallet af klart distinktive vokalfonemer er i vækst, samtidig med at mange spor af den tidligere orden stadig står tilbage.

Det næstmindste antal distinktive vokaler finder vi hos Schachtenhaufen, der opererer med 13 vokaler i stærktrykstavelser. Antallet er fremkommet ved at traditionens a- og å-fonemer nu er delt i to, samt at der er inkluderet en fjerde distinktiv vokal i den rundede fortungeserie. Igen er det /r/'s påvirkning af (og efterfølgende assimilation med) vokalerne der betinger at fonemantallet stiger. I de øvrige bøger er der ikke noget præcist tal på hvor mange vokalfonemer der skal regnes med. *Udtalt* kommer frem til 15 distinkte vokallyde (75-76), men det er ikke givet at dette skal forstås som en fonematisk analyse. Noget tilsvarende gælder *S&L*, der nok opererer med distinkte vokallyde (fx s. 86), men eksplicit tager afstand fra en fonematisk analyse.

2.6. Sammenhængende tale

Fænomener der er betinget af sammenhængende tale, dvs. fonotaks og forskellige assimilationsprocesser, berøres i alle bøgerne. Mindst i *S&L*, hvor der dog introduceres ordentligt til flere grundlæggende assimilationsprocesser. Fonotaks berøres kun kortfattet i sammenhæng med en introduktion til begrebet 'sonoritet'. I *F&F* behandles feltet mere i dybden. Fonotaks og stavelsesstruktur behandles først alment, og senere gives der en grundig og nyttig gennemgang af stavelsesstrukturerne i dansk. I *RmF* behandles alle assimilationsfænomenerne med stor udførlighed, stavelsesbegrebet diskuteres og der gives en oversigt over de fonotaktiske muligheder i dansk.

Behandlingen af fonotaksen i *Udtalt* er meget kort, men sikkert tilstrækkelig til det pædagogiske formål. Assimilationsprocesserne behandles derimod i dybden med en grundig introduktion til schwa-assimilationen og en grundig orientering om andre typer af kontraktions- og assimilationsfænomener. Der ligger nok i denne disposition at et emne som fonotaksen alt andet lige er et tungt og lidt ukreativt felt der ikke

egner sig til opgaver på et begynderniveau, mens assimilationer omvendt er noget som de studerende selv lettere kan observere i egne optagelser.

I *NDF* er fonotaksen behandlet kortfattet, men udtømmende. Derudover behandles assimilations- og reduktionsfænomenerne. Også hér bliver der givet noget mere plads til de lettere observerbare fænomener.

2.7. Fremmedord

Udtale af fremmedord behandles i varierende grad og med forskellige perspektiver i de fem bøger. *S&L* anlægger et sociolingvistisk perspektiv og præsenterer den sociale diskussion om hvad den korrekte danske udtale af fremmedord er. Præsentationen er baseret på nogle eksempler fra franske låneord, men der gives ikke nogen form for overblik over lyde eller mønstre i fremmedord. *NDF* anlægger derimod et psykolingvistisk perspektiv og giver ikke alene et overblik over de enkeltlyde der kun optræder i fremmedord, men diskuterer også fordanskning og anglicisering af fremmedord samt hyperforeignismer. Her inddrages eksempler fra en række forskellige importsprog. Grønnum gør sig i begge sine bøger til talsmand for at udskille fremmedord fra beskrivelsen af den danske fonologi og i stedet beskrive disse ved hjælp af en særlig låneordsfonologi. Hun udskiller en række ordgrupper der bryder med fonotaksen i danske arveord, men beholder dog andre ordgrupper der også bryder med fonotaksen i danske arveord. *Udtalt* behandler kun konsonanterne i fremmedord, som der gives en kort oversigt over. Her inddrages eksempler fra en række forskellige importsprog.

2.8. Lyd og skrift

Sammenhængen mellem lyd og skrift behandles i varierende grad og med forskellige perspektiver i de fem bøger. Den korteste behandling findes i *NDF*, der blot nævner at bogstaver er forskellige fra lyde og fonemer, mens *Udtalt* bruger nogle sider på at behandle sammenhængen mellem lyd og skrift gennem en introduktion til hjemmesiden BogstavLyd med fokus på forskellen mellem simple og komplekse grafemer, samt den pointe at danske konsonanter typisk staves lydret i forlyd, mens billedet er en del mere kompliceret for andre positioner. *F&F* præsenterer en række sproglige iagttagelser omkring stavevanskeligheder i indledningen og forklarer manglen på faste lydverdier i skriften som motivation for lydskrift. Derudover behandler bogen forholdet mellem skrift og fonologi

kort i forbindelse med stødets fonologi. Her diskuteres skriftens mulige indflydelse på sprogbrugernes underliggende former. *RmF* nævner kun skrift i forbindelse med motivationen for lydskrift efter samme læst som i *F&F*.

S&L har som den eneste et særskilt kapitel om sammenhængen mellem lyd og skrift. Her findes en kort gennemgang af forskellige skriftsystemer samt en mere grundig behandling af den danske bogstavskrift, som bl.a. behandler en mere lydnær ortografi, en række typiske stavfejl samt forskelle og ligheder mellem ortografi, fonemskrift og lydskrift. Diskussionen er interessant, særligt fordi den anlægger et psykolingvistisk perspektiv der illustrerer hvordan den optimale sproglige form i såvel lyd som skrift er en balance mellem hensyn til afsenderen og hensyn til modtageren. Færre distinktioner er en fordel for afsenderen, da det gør den sproglige formulering lettere, mens det er en ulempe for modtageren, da det gør den sproglige afkodning sværere. Omvendt er flere distinktioner en fordel for modtageren og en ulempe for afsenderen.

2.9. Anvendt fonetik

Udtalt har et rigtig fint lille afsnit om anvendt fonetik, som giver korte overblik over nogle praktiske anvendelser af fonetisk viden uden for en akademisk kontekst, med særligt fokus på talevanskeligheder, sprogundervisning, sprogtilegnelse og taleteknologi. Der er også oversigter over videre litteratur om alle emner. Det er alt andet lige en rigtig god ide at give studerende et indblik i hvordan fonetik kan bruges uden for studiet. Ingen af de andre bøger har en sådan oversigt.

3. Didaktiske valg

Både *RmF* og særlig *F&F* er ret 'tunge' at læse og har ofte ikke det mest pædagogiske forhold til at introducere svær terminologi. *NDF* og *S&L* er begge væsentligt mere letlæselige, selvom *S&L* er temmelig gammeldags. *Udtalt* er klart den mest letlæselige af bøgerne.

Opbygningen i *Udtalt* og *NDF* er relativt sammenlignelig: begge bøger starter med et par kapitler om almen fonetik, hvor *NDF*'s fokus i høj grad tager udgangspunkt i lydskrift. Derefter følger kapitler om vokaler og konsonanter, og derefter kapitler om forskellige aspekter af prosodi. Til sidst er der kapitler om mere avancerede emner, i *Udtalt* er der fokus

på anvendt fonetik og social variation, mens der i *NDF* er fokus på generel variation, fremmedord og teoretisk fonologi. Strukturen i *RmF* minder en del om *NDF* og *Udtalt*, bortset fra at kapitlerne om prosodi kommer før kapitlerne om konsonanter og vokaler, hvilket virker lidt uhensigtsmæssigt, men under alle omstændigheder er et helt bevidst valg fra forfatterens side. De tre bøger har alle 13-14 kapitler, men der er meget stor forskel på længden af kapitlerne. *S&L* har en helt anderledes struktur, som det umiddelbart er meget svært at se logikken i. Opbygningen af *F&F* er også helt anderledes; den består af tre korte indledende kapitler, et kapitel om almen fonologi, fire kapitler om almen fonetik, ni kapitler om dansk fonologi, og til sidst to kapitler om almen fonologisk teori. Denne struktur kan også være temmelig svær at finde hoved og hale i; særligt valget af det overvejende alment-fonetiske fokus og dansk-fonologiske fokus er ikke særligt gennemskueligt. Der er mange virkeligt værdifulde bemærkninger om dansk fonetik, men selv for hyppige brugere af bogen kan de være svære at finde i de alment-fonetiske kapitler. Med hele 20 kapitler er *F&F* nok for omfattende til de fleste fonetikkurser.

Alle bøgerne slutter med et indeks. Både *Udtalt*, *RmF*, og *NDF* har desuden meget praktiske termlister (i *NDF*'s tilfælde med indbygget indeks) med korte beskrivelser af de vigtigste termer. *F&F* og *S&L* har forslag til videre læsning i slutningen af bogen. Oversigten i *S&L* er integreret i litteraturlisten på en ret uoverskuelig måde, og må under alle omstændigheder siges at være håbløst forældet, mens oversigten i *F&F* er mere internationalt orienteret og har mange gode forslag som stadig er relevante. *Udtalt* har lignende litteraturforslag sidst i hvert kapitel, som overvejende er fokuserede på dansk men også nogle gange internationalt orienterede; disse forslag er velopdaterede og enormt brugbare.

Alle bøgerne på nær *NDF* har gode illustrationer af artikulation. Alle illustrationerne i *S&L* og *Udtalt* er stilerede og fungerer godt som vejledning; særligt de farvelagte illustrationer i *Udtalt* er rigtig fine og lette at overskue. Til sammenligning er de stilerede illustrationer i *RmF* og *F&F* forsimplede og lidt sværere at overskue. Til gengæld er der i *RmF* og *F&F* også konkrete illustrationer af artikulation, i form af fx billeder af ganen og røntgenfotos, hvilket er en kæmpe fordel. Særligt *F&F* har virkelig mange illustrationer, som fx også visualiserer det perceptuelle system. I både *F&F* og *Udtalt* er der også en del akustiske visualiseringer med både intonationskurver, oscillogrammer og spektrogrammer. Den komplette mangel på illustrationer i *NDF* må siges at være en stor pædagogisk ulempe ved bogen, da det efter vores mening

er meget vigtigt med masser af illustrationer for at forstå de fonetiske grundbegreber.

En stor fordel – i princippet – ved både *RmF* og *F&F* er at begge bøger refererer bredt til lydeksempler som kan høres på CD'er der følger med bøgerne. Det er dog måske ikke en særligt stor fordel i praksis anno 2025, da det nok ikke længere er normalt at studerende har adgang til udstyr der kan afspille CD'er. Det er ikke desto mindre en skam at ingen af de to nye bøger har haft fokus på lydeksempler. *NDF* har en tilhørende hjemmeside med nogle få eksempler, men der refereres ikke til dem i bogen.

Der er ingen øvelser i *F&F* eller *RmF*. *S&L* har en del – egentlig ganske fine og diverse – øvelser i løbet af kapitlerne, men de er præsenteret meget lidt pædagogisk i ubrudte tekstbokse. *Udtalt* har også rimeligt diverse og gode øvelser i løbet af de fleste kapitler. Der er ingen øvelser i *NDF*, men der er øvelser til nogle af kapitlerne på den tilhørende hjemmeside. De er dog kun baseret på lydskrift, og er altså ikke særligt diverse.

4. Konklusion

Sammenligningen har klarlagt at der findes gode introduktioner til nogle emner inden for dansk lydlære, mens andre emner behandles mere stedmoderligt. Særligt problematisk er det at ingen af de tilgængelige bøger indeholder en grundig introduktion til danske talelydes akustik. Samlet set er det vores vurdering at *F&F* indeholder den grundigste behandling af dansk lydlære, mens *Udtalt* indeholder den mest didaktiske fremstilling af emnet. Vi undrer os dog over *F&F*'s struktur, hvor dansk fonetik let 'drukner' i behandlingen af den almene fonetik. Man kunne lidt kækt spørge om bogen retteligt burde hedde *Almen fonetik og dansk fonologi*? Vi sætter pris på at *NDF* luger ud i de mange u hensigtsmæssige lydskriftskonventioner der er på spil i den danske praksis, men bogens fokus er for snævert til at den kan udgøre en komplet lærebog i lydlære. Der er med andre ord mere til lydlære end lydskrift. Slutteligt undrer vi os over at *S&L* er blevet genudgivet uden revidering eller redaktionel kommentar, når der nu findes fornuftige og mere tidssvarende alternativer på markedet.

Litteratur

- Basbøll, Hans: »Dansk talesprog, systembeskrivelser. Dansk fonologi i de sidste 25 år«, i Bente Holmberg m.fl. (red.): *Forskningsprofiler*. København 1989.
- Basbøll, Hans: »Prosody, productivity and word structure. The stød pattern of Modern Danish«, in *Nordic Journal of Linguistics* 2003, 26(1), pp. 5-44. DOI: <https://doi.org/10.1017/S033258650300101X>.
- Basbøll, Hans: *The phonology of Danish*. Oxford 2005.
- Basbøll, Hans (anm.): N. Grønnum: *Rødgrød med fløde* i *Danske Studier* 2007, s. 151-157.
- Basbøll, Hans: »Fonetikker«, i Ebba Hjorth (red.): *Dansk sproghistorie 1. Dansk tager form*. Aarhus 2016, s. 279-297.
- Basbøll, Hans & Johannes Wagner: *Kontrastive Phonologie des Deutschen und Dänischen. Segmentale Wortphonologie und -phonetik* (Linguistische Arbeiten 160). Tübingen 1985. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783111358345>.
- Brink, Lars: »Otto Jespersen som Fonetiker«, i: *Rask* 33 (2011). Odense 2011, s. 77-88.
- Brink, Lars: »Tryk, stød og tonegang«, i Ebba Hjorth (red.): *Dansk sproghistorie 2. Ord for ord for ord*. Aarhus 2018, s. 229-254.
- Brink, Lars og Jørn Lund: *Udtaleforskelle i Danmark*. København 1974.
- Brink, Lars og Jørn Lund: *Dansk Rigsmål 1-2*. København 1975.
- Brink, Lars, Jørn Lund, Steffen Heger og Jens Normann Jørgensen: *Den store danske udtaleordbog*. København 1991.
- Fischer-Jørgensen, Eli: *Almen fonetik*. København 1962.
- Grønnum, Nina: *The groundworks of Danish intonation. An introduction*. København 1992.
- Grønnum, Nina: »Danish vowels. Surface contrasts versus underlying form«, i *Phonetica* (1995) 52(3) s. 215-220. (1995), s. 215-220. DOI: <https://doi.org/10.1159/000262173>.
- Grønnum, Nina: *Fonetik og fonologi: almen og dansk*. 4. udg. København 2005.
- Grønnum, Nina: *Rødgrød med fløde: en lille bog om dansk fonetik*. København 2007.
- Grønnum, Nina (anm.): J. Heegård Petersen m.fl.: *Udtalt: En introduktion til dansk fonetik*, i *Nydanske Sprogstudier* 62 (2022), s. 122-131. DOI: <https://doi.org/10.7146/nys.vli62.134597>.
- Grønnum, Nina (anm.): R. Schachtenhaufen: *Ny dansk fonetik*, i *Nydanske Sprogstudier* 63 (2023), s. 182-203. DOI: <https://doi.org/10.7146/nys.vli63.137564>.
- Heger, Steffen: *Sprog og Lyd – Elementær dansk fonetik*. København 1981.
- Hjelmslev, Louis og Poul Andersen: *Fonetik*. Københavns Universitets Fond til Tilvejebringelse af Læremidler. København 1954.
- Horslund, Camilla Søballe, Henrik Jørgensen og Rasmus Puggaard: »En alternativ, fonetisk baseret fonemanalyse af det danske konsonantsystem«, i Yonatan Goldshtein, Inger Schoonderbeek Hansen og Tina Thode Hougaard (red.): *18. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Aarhus 2021, s. 251-267
- Horslund, Camilla Søballe, Rasmus Puggaard-Rode og Henrik Jørgensen: »A phonetically-based phoneme analysis of the Danish consonant system«, i *Acta*

- Linguistica Hafniensia* 54(1) (2022). København 2022, s. 73-105. DOI: <https://doi.org/10.1080/03740463.2021.2022866>.
- Jespersen, Otto: *Fonetik. En systematisk fremstilling af læren om sproglyd*. København 1897-1899.
- Juul, Holger: »Lydskrivning af dansk med det internationale fonetiske alfabet«, i *Danske Studier* (Universitets-Jubilæets danske Samfund 610) (2024), s. 103-113.
- Kristensen, Kjeld og Lars Brink: *Dansk for svenskere*. Kristianstad (1986) 1997.
- Linell, Per. *Psychological Reality in Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press. 1979.
- Pedersen, Inge Lise: »Udtrykklære«, i Tore Kristiansen m.fl.: *Dansk sproglære*. København 1996. s. 169-202.
- Petersen, Jan Heegård, Holger Juul, Nicolai Pharaog og Marie Maegaard: *Udtalt – En introduktion til dansk fonetik*. Frederiksberg 2021.
- Puggaard-Rode, Rasmus: »International og dansk praksis i notationen af lukkelyde«, i *Nydanske Sprogstudier* 66 (2024), s. 180-215. DOI: <https://doi.org/10.7146/nys.vli66.145000>.
- Puggaard-Rode, Rasmus, Francesco Burroni og Aleese Block: »Udtalen af det bløde d« (Oplæg til *Møde om udforskningen af det danske sprog* 20, Aarhus Universitet). Aarhus 2024.
- Rischel, Jørgen: »Consonant gradation: A problem in Danish phonology and morphology«, in Hreinn Benediktsson (red.): *The Nordic Languages and Modern Linguistics*. Reykjavík 1970, s. 460-480. Genoptrykt i Nina Grønnum m.fl. (red.): *Sound structure in language*. Oxford 2009, s. 26-43. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780199544349.003.0002>.
- Rischel, Jørgen (anm.): N. Grønnum: *Fonetik og fonologi: Alment og dansk*, i *Acta Linguistica Hafniensia*, 32(1) (2000), s. 161-185. DOI: <https://doi.org/10.1080/03740463.2000.10412307>.
- Schachtenhaufen, Ruben: *Ny dansk fonetik*. 2. udgave. Aarhus 2023.

